

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

FOREIGN COUNTRIES' EXPERIENCE IN POLICE TRAINING

Назимко Є.С., д.ю.н., професор,
головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним правопорушенням

*Навчально-науковий інститут підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ,
orcid.org/0000-0003-4949-4155*

Буга Г.С., д.ю.н., доцент,
начальник відділу організації наукової діяльності
*Донецький державний університету внутрішніх справ
orcid.org/0000-0003-3957-7387*

Буга В.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
*НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-0655-5256*

Статтю присвячено всебічному аналізу зарубіжного досвіду організації професійної підготовки поліцейських кадрів у провідних країнах Європи. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення рівня професіоналізму працівників правоохоронних органів в умовах зростання складності злочинів і посилення вимог до взаємодії поліції з громадськістю. Встановлено, що системи підготовки поліцейських у демократичних державах характеризуються високим рівнем нормативно-правового регулювання, багаторівневою структурою освітніх програм та органічним поєднанням теоретичної й практичної складових навчання. Досліджено особливості підготовки поліцейських кадрів у Німеччині, де реалізується трирівнева відомча модель навчання без надання вищої юридичної освіти з чіткою практичною спрямованістю. Охарактеризовано централізовану французьку модель, що спирається на розгалужену мережу спеціалізованих навчальних закладів і передбачає обов'язкове стажування на всіх рівнях підготовки. Виявлено специфіку нідерландської «подвійної системи», за якої Поліцейська академія та поліцейські підрозділи виступають рівноправними партнерами в освітньому процесі. Проаналізовано шведський принцип єдиної кар'єри, польську багатоетапну модель підготовки, а також бельгійський і італійський підходи до організації навчання поліцейських. Визначено спільні принципи, притаманні ефективним європейським системам підготовки: безперервність навчання впродовж усієї кар'єри, соціальна орієнтованість освітнього процесу, стандартизовані процедури відбору кандидатів та міжінституційна співпраця. Обґрунтовано доцільність упровадження позитивного міжнародного досвіду в систему підготовки поліцейських в Україні з метою підвищення рівня їхнього професіоналізму та зміцнення довіри громадян до правоохоронних органів.

Ключові слова: професійна підготовка поліцейських, зарубіжний досвід, європейські моделі навчання, поліцейська освіта, правоохоронні органи, Національна поліція України, поліцейський.

The article is devoted to a comprehensive analysis of foreign experience in organizing professional training of police personnel in leading European countries. The relevance of the study is due to the need to increase the level of professionalism of law enforcement officers in the conditions of increasing complexity of crimes and increasing requirements for police interaction with the public. It has been established that police training systems in democratic states are characterized by a high level of regulatory and legal regulation, a multi-level structure of educational programs and an organic combination of theoretical and practical components of training. The features of police training in Germany are studied, where a three-level departmental model of training is implemented without providing higher legal education with a clear practical orientation. The centralized French model is characterized, which is based on an extensive network of specialized educational institutions and provides for mandatory internships at all levels of training. The specifics of the Dutch «dual system» are revealed, under which the Police Academy and police units act as equal partners in the educational process. The Swedish principle of a single career, the Polish multi-stage training model, as well as the Belgian and Italian approaches to organizing police training are analyzed. Common principles inherent in effective European training systems are identified: continuity of training throughout the entire career, social orientation of the educational process, standardized candidate selection procedures and inter-institutional cooperation. The feasibility of introducing positive international experience into the police training system in Ukraine is substantiated in order to increase their professionalism and strengthen citizens' trust in law enforcement agencies.

Key words: professional training of police officers, foreign experience, European training models, police education, law enforcement agencies, National Police of Ukraine, police officer.

Постановка проблеми. Освіта та підготовка поліцейських є фундаментальною складовою ефективною системи внутрішньої безпеки. У сучасному світі злочини стають дедалі складнішими, а рівень загроз постійно зростає, тому правоохоронці, що відповідають за збереження правопорядку, повинні бути готовими до впровадження нових підходів і адаптації до змін. Водночас діяльність поліції передбачає активну взаємодію з громадянами, що робить її роль у демократичних суспільствах ще важливішою. Значна увага надається встановленню контактів і тісній співпраці з представниками різних соціальних і етнічних груп, що потребує високого рівня

соціальної та культурної обізнаності від працівників поліції. Освічені та професійно підготовлені поліцейські краще адаптуються до викликів, виявляють креативність у вирішенні проблем і демонструють широту мислення. Особливо актуальним це питання стає для країн із перехідною економікою, де відбувається реформування правоохоронних органів та створення нових служб поліції. У таких умовах ефективність і професіоналізм співробітників, що залежать від якісної освіти та підготовки, мають вирішальне значення у забезпеченні громадської безпеки та зміцненні довіри суспільства до правоохоронної системи [1, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема закордонного досвіду підготовки поліцейських кадрів викликає значний науковий інтерес серед українських дослідників. Так, у роботах К. С. Ізбаш докладно висвітлено особливості організації навчання поліцейських у європейських державах із наголосом на високому рівні нормативно-правової бази, яка супроводжує цей процес. У свою чергу, Д. В. Швець та О. О. Євдокімова досліджували підходи до поліцейської освіти в Європі, виокремлюючи ключові тенденції її розвитку в умовах трансформації правоохоронних систем. Значний внесок у вивчення зарубіжного досвіду зробили також К. Л. Бугайчук, І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова, І. О. Святокум та О. В. Федосова, які розглянули багатоступінні моделі підготовки поліцейських кадрів із акцентом на німецькому досвіді. Окремі аспекти такого навчання в країнах Європи висвітлені в дослідженнях В. В. Колісниченка, М. О. Боровика, А. О. Собакаря, В. Г. Гриценка та інших учених. Однак, попри значну кількість наукових робіт у цій сфері, завдання комплексного аналізу та адаптації європейського досвіду до потреб удосконалення діяльності Національної поліції України залишається актуальним і потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Мета статті. Метою статті є проведення всебічного аналізу специфіки організації професійної підготовки поліцейських кадрів у країнах Європи, виявлення основних принципів та моделей їх функціонування, а також визначення шляхів упровадження позитивного міжнародного досвіду в процес удосконалення системи підготовки поліцейських в Україні.

Виклад основного матеріалу. Дослідження особливостей організації професійної підготовки кадрів поліції в європейських країнах виявляє високий рівень нормативно-правового регулювання на всіх етапах цього процесу. Це стосується як відбору кандидатів для формування кадрового резерву чи призначення на керівні посади, так і оцінювання якості підготовки, включно з практичним впровадженням освітніх програм [2, с. 36].

Система підготовки кадрів у сучасних умовах спрямована на формування висококваліфікованих поліцейських, здатних виконувати широкий спектр державних завдань у сфері правоохоронної діяльності. З огляду на низку резонансних подій, пов'язаних із роботою правоохоронних органів України, особливої важливості набуває питання професійної та освітньої підготовки співробітників поліції, їхнього вміння ефективно взаємодіяти та співпрацювати з громадянськістю [3, с. 17].

Слід зазначити, що принципи формування системи підготовки кадрів у розвинених демократичних країнах тісно пов'язані з їхньою типологічною специфікою, і це можна окреслити наступними аспектами:

- розгалуженість і багатогранність поліцейських структур. Поліцейські органи діють у рамках різних міністерств і відомств, залишаючись незалежними один від одного. Така структура визначає складність і багаторівневість системи підготовки кадрів. Освітні програми зосереджуються не лише на загальних аспектах правоохоронної діяльності, а й адаптуються до специфіки окремих завдань конкретної служби. Завдяки цьому скорочується час адаптації до професійної діяльності, забезпечуючи високу ефективність роботи;

- соціальна орієнтованість діяльності поліції. Підготовка майбутніх правоохоронців спрямовується на захист прав та свобод громадянства, акцентуючи увагу на гуманістичних принципах. Особливу роль відіграє усвідомлення обов'язку поліції допомогти кожному жителю у критичних чи надзвичайних обставинах. Формування навичок швидкої й адекватної реакції у таких ситуаціях є важливою частиною освітнього процесу [4, с. 32].

Необхідно зазначити, що в Німеччині високий рівень освіти вважається ключовою передумовою для успішного

майбутнього. Особливістю навчання у вищих професійних школах є його чітка спрямованість на задоволення практичних потреб. Такий підхід забезпечує тісну інтеграцію теоретичних знань і практичної підготовки, що є основною характеристикою цих закладів [5; 6].

Особливість підготовки поліцейських у Німеччині полягає в тому, що їх навчання здійснюється без здобуття студентами навчальних закладів поліції вищої юридичної освіти. Це є ключовою відмінністю від вітчизняної системи підготовки поліцейських у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України, а також від систем підготовки в багатьох інших країнах світу [7, с. 249].

Слід відмітити, що однією з найефективніших форм підготовки поліцейських вищої ланки є організація навчання у Вищій школі поліції Німеччини, розташованій у місті Мюнстер. Освітній процес у цій установі базується на принципах Болонського процесу [8, с.88]. Цей заклад спеціалізується не лише на професійній підготовці керівних кадрів поліції для всіх федеральних земель Німеччини, а й на навчанні, стажуванні та підвищенні кваліфікації представників поліцейських структур з інших країн Євросоюзу. Однією з ключових особливостей навчального процесу у Вищій школі поліції Німеччини є обов'язкова наявність «державного замовлення» на підготовку відповідних фахівців для правоохоронної системи, що визначається на рівні міністрів внутрішніх справ земель [9, с. 44].

Як зазначають К. Л. Бугайчук, І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова, І. О. Святокум, О. В. Федосова, Д. В. Швець, підготовка кадрів поліції у Німеччині здійснюється у відомчих навчальних закладах трьох рівнів, які відповідають різним етапам професійного розвитку. На першому рівні проводиться початкова підготовка у поліцейських школах федеральних земель. Цей етап включає вивчення загального, спеціалізованого та заключного курсів, а також складання іспиту для отримання права обіймати посади молодшого начальницького складу. Навчання триває два з половиною роки. Другий рівень передбачає підготовку середнього начальницького складу. Вона проводиться у вищих школах поліції федеральних земель, після завершення яких видається диплом про здобуття вищої спеціальної (поліцейської) освіти. Тривалість навчання складає три роки. Третій рівень зорієнтований на підготовку старшого начальницького складу й проводиться у Вищій поліцейській академії управління Федеративної Республіки Німеччина. Після завершення курсу видається сертифікат про вищу поліцейську управлінську освіту. Період навчання – два роки. До академії приймаються оперативні працівники віком до 40 років (за винятковими обставинами – до 45 років), які мають позитивну характеристику з місця служби, стаж роботи в поліції щонайменше 10–12 років, звання не нижче головного комісара, а також освіту, відповідну програмі вищої поліцейської школи. Вища поліцейська академія управління ФРН є провідним навчальним закладом країни, що має багатий досвід у сфері підготовки та підвищення кваліфікації керівного складу поліції [10, с. 29].

Вимоги до кандидатів на службу в поліцію Бельгії загалом схожі з вимогами інших європейських країн. Основним центром підготовки майбутніх поліцейських є Королівська школа жандармерії Бельгії. Навчання триває два роки, а програма охоплює спеціалізовані дисципліни, які забезпечують необхідні знання для виконання професійних обов'язків: право, судова медицина, професійна етика, профілактика злочинності серед неповнолітніх, дорожнє законодавство та інші. Загальний навчальний процес включає 9 модулів із сумарним обсягом 470–490 годин, з яких 15 % часу відводиться на фізичну підготовку. Для інтеграції теоретичних знань і практичного досвіду слухачі тричі проходять стажування в оперативних підрозділах [11, с. 72].

У підготовці кадрів для поліцейських сил Італії акцент робиться на забезпеченні фахівцями для різноманіт-

них структур, включаючи міністерства, місцеві органи влади, а також приватну поліцію. Кожне міністерство має власні навчальні установи або факультети в університетах та коледжах, що відповідають профільній специфіці професійної підготовки [11, с. 72].

Характеризуючи досвід Нідерландів у підготовці майбутніх поліцейських кадрів, слід відмітити, що ця країна є прикладом організованої та ефективної системи навчання. Основну роль у цьому процесі відіграє Поліцейська академія, яка функціонує як центр, відповідальний за набір і відбір персоналу, викладання, освітні програми та проведення дослідницької роботи в галузі поліцейської діяльності. Академія займається первинною та спеціалізованою підготовкою, забезпечуючи якісний навчальний процес для поліцейських. Особливість підготовки в Нідерландах полягає в інтеграції навчання з практичною роботою, що реалізується через так звану «подвійну систему». Завдяки цьому підходу Поліцейська академія та поліція виступають як рівноправні партнери у сфері забезпечення безпеки. Поліція відповідає за набір кадрів, випробувальний період, нарахування заробітної плати, оцінку результатів роботи та проведення співбесід. Водночас Поліцейська академія бере на себе остаточну відповідальність за забезпечення високого рівня професійної підготовки [12, с. 46-47].

Як зазначає А.О. Собакар, у Швеції модель професійної підготовки поліцейських базується на принципі єдиної кар'єри (single career principle), який передбачає поетапне та систематичне навчання. Після завершення базового етапу підготовки кожен поліцейський починає службу в правоохоронних органах із найнижчого звання (Polisassistent), маючи можливість поступово просуватися кар'єрними сходами. Набір до лав шведської поліції здійснюється за уніфікованою процедурою, що включає оцінювання за загальними, спеціальними, фізичними, медичними та психологічними критеріями. Додатково враховується відповідність стандартизованому профілю компетенцій. Кандидати, які успішно проходять відбіркові етапи, продовжують навчання у спеціалізованих вищих навчальних закладах [9, с. 43].

Як зазначає В.Г. Грищенко, система підготовки поліцейських кадрів у Франції, має централізований характер і координується Бюро поліцейської освіти при Генеральній дирекції. Саме цей орган здійснює загальне управління роботою з персоналом органів внутрішніх справ, визначає основні напрями розвитку і регулює організацію навчального процесу у відомчих закладах освіти [13, с. 189].

Д.В. Швець зазначає, що підготовка поліцейських кадрів у Франції має одну з найдовших історій у світі та вирізняється акцентом на ґрунтовну теоретичну підготовку й високий рівень централізованої координації навчальних закладів відомств. Це зумовлено тим, що структура органів внутрішніх справ у Франції має виразно централізований характер. На сьогодні у Франції функціонує 20 шкіл для підготовки рядових поліцейських, дві школи для навчання середньої ланки кадрів, а також школа для комісарів поліції. Центральний рівень системи підготовки представлений Національним інститутом підготовки кадрів у місті Клермон-Ферран, що спеціалізується на професійній освіті; Центром досліджень і навчання в Жів-сюр-Івет, який забезпечує спеціалізовану підготовку персоналу; а також Інститутом IHESI, який виконує не лише освітні функції, але й здійснює дослідження у сфері поліцейської діяльності та територіальної безпеки. Серед основних вимог до кандидатів на службу в поліції виділяють мінімальний вік, наявність середньої освіти, належний стан здоров'я та обов'язкове направлення, затверджене префектом. Перед вступом на будь-яку посаду всі кандидати проходять підготовку в одному з поліцейських навчальних закладів. Особливо добре відпрацьована система початкової підготовки рядових поліцейських, яка

триває 12 місяців і включає не лише отримання теоретичних знань, а й обов'язковий період стажування [14, с. 15].

В.В. Колісниченко, М.О. Боровик доводять, що початкова підготовка для рядових поліцейських вважається найрезультативнішою частиною професійної освіти в системі МВС Франції. Її тривалість становить один рік. Протягом перших чотирьох місяців слухачі здобувають базові знання, необхідні для виконання обов'язків патрульної служби. Після цього вони проходять практику в поліцейських підрозділах під наглядом досвідчених наставників. Підготовка середнього керівного складу, до якого входять чиновники й інспектори, є значно складнішою та базується на диференційованому підході. Після завершення теоретичного етапу навчання слухачі впродовж року вдосконалюють свої знання, набуваючи практичних навичок і компетенцій у територіальних або прикордонних підрозділах поліції, а також у національних охоронних компаніях. Майбутні поліцейські комісари додатково проходять практику в приватних компаніях, де вивчають особливості управління конфліктними ситуаціями в трудових колективах. Окрім того, їх практика охоплює жандармерію, окремі підрозділи в'язниць і регіональні адміністрації, що дозволяє їм набути необхідного досвіду та краще зрозуміти специфіку роботи правоохоронної системи на різних рівнях [11, с. 71].

Система підготовки польської поліції базується на досвіді таких країн, як Німеччина, Нідерланди, Велика Британія та Франція. Відповідно до закону «Про поліцейську службу», до лав поліції можуть вступати громадяни Польщі, які мають середню освіту, бездоганну репутацію, не мають судимості, а також володіють достатніми фізичними та розумовими здібностями для виконання службових обов'язків. На відміну від України, процедура прийому кандидатів до польської поліції передбачає багатоступеневий процес, що включає не лише навчання у спеціалізованих підрозділах, а й тренування в польових умовах. Зокрема, це включає аналіз документів кандидата, вступну співбесіду, тестування для оцінки інтелектуальних, психологічних і фізичних здібностей, а також медичне обстеження. Основними установами для підготовки поліцейських є Вища школа поліції у Щитно, навчальний центр поліції в Легіонові, школи поліції в Катовіце, Слупську та Пілі. Навчальний процес проходить кілька етапів. Першим етапом є базова підготовка, коли офіцери опановують основні навички виконання поліцейських функцій та вдосконалюють практичні уміння. У цьому періоді також формуються ключові особисті якості: дисциплінованість, відповідальність, мужність і чесність. Наступним етапом стає спеціалізована підготовка, мета якої – здобуття середньої професійної кваліфікації. Потім йде вища професійна підготовка, де офіцери отримують не лише поглиблені знання, а й можливість отримати підвищення звань та призначення на командні посади. Також навчальні заклади забезпечують післядипломну освіту для своїх випускників. Важливо зазначити, що навчання польських поліцейських триває протягом усієї їхньої кар'єри. Вони мають змогу проходити професійне вдосконалення на різних рівнях – центральному, локальному або зовнішньому. Такі курси дозволяють поліпшити професійні вміння та навички, сприяючи вдосконаленню виконання службових обов'язків і підвищенню ефективності роботи системи охорони громадського порядку [15].

Висновки: У ході проведеного дослідження встановлено, що системи професійної підготовки поліцейських у європейських країнах вирізняються високим рівнем нормативно-правового регулювання, багаторівневою структурою освітніх процесів та гармонійним поєднанням теоретичної і практичної складових навчання. Особливу увагу в таких моделях приділяють формуванню не лише професійних навичок, але й соціальних, комунікативних та етичних якостей працівників правоохоронних органів.

Під час аналізу з'ясовано, що забезпечення ефективності підготовки досягається завдяки безперервності освітнього процесу, спеціалізованим навчальним програмам, а також інтерактивній співпраці між навчальними закладами і поліцейськими підрозділами. Приклади таких країн, як Німеччина, Франція, Нідерланди, Швеція та Польща, демонструють необхідність запровадження дуальної сис-

теми навчання, посилення практичного аспекту підготовки та вдосконалення процедур відбору кандидатів. Таким чином, впровадження найкращих європейських підходів у систему підготовки поліцейських в Україні дозволить суттєво підвищити рівень професіоналізму правоохоронців, зміцнити довіру громадян до поліції та забезпечити ефективне виконання завдань у сфері громадської безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ / Автори: Хатія Деканоїдзе, Мадлен Хелашвілі: Київ, 2018. 164 с.
2. Ізбаш К.С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в Європейських країнах. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. №1. С.36-39. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2013_1_13.
3. Швець Д.В., Євдокімова О.О. Поліцейська освіта: Європейські підходи до організації та тенденції розвитку. *Наше право*. 2020. № 3. С.18-26. DOI 10.32782/LAW.2020.3.3.
4. Васильєва В.І., Моргунов О.А. Аналіз принципів підготовки поліцейських України та країн Східної Європи. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. Харків, 2019. С.32-34. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_05_2019/pdf/3.pdf.
5. Федченко О. Структура поліцейських органів держав ЄС та правове регулювання їх діяльності. *Актуальні проблеми управління та службово-оперативної діяльності органів внутрішніх справ у сучасний період розвитку державності України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 26 жовт. 2007 р. Київ : МП «Леся», 2008. С. 72–77.
6. Харчур Р.Н. Структура навчальних закладів по підготовці поліцейських кадрів у Баварії. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/10241/13442>.
7. Ярмак Х. П., Ярмак В. Х. Професійна підготовка персоналу поліції в Баварії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №3. С. 248–255.
8. Біліченко В.В. Підготовка працівників Національної поліції України в умовах євроінтеграції: міжнародний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2017. Випуск 47. Том 2. С. 87-89. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9b8b6740-b881-4cbf-9e5a-6d1ba73b4a69/content>.
9. Собакарь А.О. Зарубіжні моделі професійної підготовки поліцейських кадрів та можливості їх адаптації в Україні. *Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, ДДУВС, 2020. С.42-45.
10. Закордонний досвід підготовки кадрів для сил сектору безпеки та можливості його використання в Україні : наук.-метод. рек. / К. Л. Бугайчук, І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова, І. О. Святокум, О. В. Федосова, Д. В. Швець. Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ. 2016. 120 с.
11. Колісниченко В. В., Боровик М. О. Досвід професійної підготовки майбутніх працівників поліції країн західної Європи. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр.* Харків, 2020. С. 70–72.
12. Ізбаш К.С., Яцковина В.В. Досвід підготовки поліцейських в зарубіжних країнах. *Актуальні питання охорони громадського порядку в умовах карантину* : матеріали Всеукраїнського науково-практичного круглого столу, м. Одеса, 20 квітня 2021 року. Одеса : ОДУВС, 2021. С. 45-48.
13. Гриценко В. Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1(4). С. 185–189.
14. Швець Д.В. Особливості професійної підготовки поліцейських: порівняльний аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2018. Випуск 25. С.14-15. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c36d065e-7e46-4431-b6e9-6189a78b4998/content>.
15. Мартиненко О. Система підготовки польської поліції (за матеріалами МВС України). Права людини в Україні. Інформаційний портал харківської правоохоронної групи. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1399022448>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025